

O Skotském rytíři

Nedávno mne upozornila jedna obyvatelka Jevišovic, že četla pověst, která má souvislost s Jevišovicemi. Byla to kniha vydaná v roce 1937, sestavil ji Karel Kaláb a jmenuje se „Pověsti hradů moravských“.

Před dávnými časy žil na Jevišovicích statečný rytíř Závíš z Kunštátu. Lov a rytířské zápolení byly jeho denním zaměstnáním, zbrojní pacholci, koně a psi jedinými jeho druhy. Ženy neměl, jen ještě drobný mužík podivných pichlavých očí byl jeho společníkem; Žito se jmenoval, byl znalý kouzel, jimiž krátil pánu svému dlouhou chvíli. Byl to týž Žito, jenž býval ve službách krále Václava IV. Jevišovický pán, který často pobýval u královského dvora, získal kouzelníka po králově smrti pro sebe. Po čase zmrzel se panu Závíšovi mládenecký stav i začal se ohlížeti po nevěstě. Ale panečku, kudy do toho! Nenadál se rytíř, že je to horší dílo než se ohánět mečem. Postěžoval si v nesnázi Žitovi. Ten se pitvorně ušklíbl, otočil se a v okamžení tu byl s křišťálovým zrcadlem krytým rouškou. Zabrumlal nad ním několik nesrozumitelných slov, odhrnul clonu a ejhle: na oslnivě blyštivé ploše se objevila překrásná dívka, pracující na tkacím stavě. Jako omráčený stanul nad zrcadlem pan Závíš. Dech se mu zatajil, oči div mu z důlků nevyskočily, údy se mu rozpalovaly blaženým chvěním.

„Přisámbohu, ta panna musí býti má!“ zvolal konečně, když se byl troch vzpamatoval. „Mluv, Žito, kde ji najdu?!“ „Nevím pane, tak daleko moc má nesahá. Ale mohu Vás ujistit, že se s ní shledáte.“ V tom vešel sluha a hlásil návštěvu cizince. Pán nevrle pokynul, aby ho přivedl a přikročil mu vstříc. Vešel štíhlý mladík výrazného obličejce, plavých vlasů, modrých očí, pestrých šatů; po boku mu visel krátký meč, v pravici nesl harfu - potulný pěvec Makgil ze Skotska, putující do slavné země hudby a zpěvu, Itálie. Uvítal ho pán vlídně, pohostil ho a po chvíli zazněly hradní síní hrdinské a milostné zpěvy, velebící slavné činy skotských reků a hrdinů, krásu ušlechtilých a vznešených paní a panen. Pan Závíš našel velké zalíbení v Makgliovi a pozval ho na delší pobyt na hradě. Host pozvání přijal a čím déle dělal hradnímu pánu společníka, tím více si získával jeho srdce. Leč po několika dnech přiběhl ráno host k panu Závíšovi všecek rozrušen a trhavě vyprávěl, jaký měl v noci sen: matku spatřil, ruce i nohy zkrvavené, tvář zkřivenou bolestí. To znamená nějaké velké neštěstí v rodině, musí se hned vrátit domů.

Utěšoval a uklidňoval hostitel mladíka, jak mohl a vzpomněv kouzelného zrcadla, zavolal kouzelníka, aby jim zjevil na lesklé ploše, co se Makgilově matce stalo. Žito přinesl čarovný křišťál a natrojil. Na zrcadle se ukázal hrůzný obraz: na loži počívala stařena, tváře zmučené bolestí, na ruku i nohou přibité koňské podkovy! A vedle ní – kdo popíše úžas Závíšův - stála u lože krásná dívka, touha jeho srdce.

„Ha bídáci!“ vykřikl Magkil. „Co jste to učinili mé dobré matce? Běda vám! Přisámbohu, matičko má, že neustanu, dokud tě nepomstím.“

Nemeškal ani chvíli a chystal se na cestu a pan Závíš s ním. Varoval ho Žito, aby se nevydával do daleké ciziny, kde ho čeká kdovíjaké nebezpečí, ale hradní pán jinak nedal a tu tedy kouzelník, že půjde s ním. Leč pan Závíš mu to zapověděl. Příštího jitra vyjeli dva jezdcí a pobodli koně do cvalu. Jak u nás, tak i ve Skotsku kvetlo ve středověku lupičské řemeslo, jemuž se často oddávali i rytíři a páni. Tak bylo i tehdy. Marně vysílal král své ozbrojence, aby jímali a bili zlosyny. Ti se vyznali dobře ve svém ohavném díle, dovedli uhýbat nástrahám a

byli tak silní, že odráželi i útoky vojenských čet. Nejobávanějším byl tenkrát rytíř Macdonald. Ten také přepadl jedné noci hrad Dabrene, kde seděla matka Magkilova s dcerou Elly. Podařilo se sice oběma ženám tajnou brankou uniknout k příbuzným na tvrz Coristoun, hrad však byl vypálen a úplně vypleněn. Sípěl zlostí Macdonald, že mu hradní paní unikly, i vyslal za nimi svého nejoddanějšího druha Monyveitha. Šlo mu zejména o krásnou Elly. Monyfeith však dopadl na lesní cestě jen stařenu, odevzavše dceru Elly příbuzným, byla na cestě do hlavního města Edinburku, aby obžalovala u krále škůdce svého statku. Zachechtal se tomu Macdonald, když mu jeho druh předvedl starou paní, kázal ji surově zmučit: pacholci jí přibili na ruce i nohy podkovy, aby prý byla na cestu ke královskému dvoru lépe vybavena. Potom ji, chudáka starého, nechali ležet na opuštěné lesní cestě, aby tam bídně dokonala. Nebe však se nad ní slitovalo. Našli ji tam sedláci a jati útrpností, zanesli ji k dceři na tvrz Coristoun. Nenadál se Macdonald, že to byl jeho poslední zlý čin. Královo vojsko příštího dne oblehlo jeho hrad a po tuhém odporu ho dobylo, vypálilo jej a loupežnickou čeládku svěšelo. Zachránil se z nich jediný Monyfeith, jež byl ještě před obležením vyslán, aby unesl krásnou Elly. Zatímco se seběhly tyto události, dorazil Makgil v průvodu Závišově do rodného kraje. Dozvěděl se od lidí, že matka s dcerou uprchly k příbuzným v Coristouně, spěchal dychtivě, aby se s nimi shledal. Ale běda, tam našel jen churavou matku. Elly byla pryč, nikdo nevěděl kde. Políbil matku na rozloučenou, vydal se s panem Závišem po sestřiných stopách. Projeli celé Skotsko křížem krázem, ale nikde o ní ani slechu ani vidu. Když už nevěděli, co počítí, vzpomněl si Makgil na takzvanou kočičí věštbu, starý to zvyk, pocházející ještě z pohanských časů a té doby ještě trvajícím na ostrově Mullu. Bez meškání se tam vydali.

Večer dorazili k pobřeží a zůstali na noc u rybáře, který je měl ráno zavést na ostrov. Už se ukládali na chatrné lože k spánku, když vtom spatřil rybář v koutě černého kocoura s bílými tlapkami. Podivil se tomu, neboť žádných koček nechoval. Podivil se tomu i Makgil a pan Záviš, jenž pravil: „Tak se mi zdá, že jsem toho kocoura již někde zahlédl. Zrovna takového měli na lodi, kterou jsme se plavili.“ „Máš pravdu. Už cestou přes Německo jsme podobného macka několikrát spatřili. Ale to je přímo výborné, však ho budeme potřebovat!”

Dodal Makgil. Příštího dne jim opatřil rybář ještě několik koček, svázal je a strčil i s černým mackem do pytle, převezl oba pány na blízký ostrov.

A nyní započalo podivné orakulum (věštba). Makgil i pan Záviš se po celý den postili, večer pak rozdělivše velký oheň, přivázali jednu nebo dvě kočky drátem k rožni a prolíje. Tichou nocí rozléhal se nářek mučeného zvířete. A hle, o půlnoci se náhle objevil na blízkém stromě velký kocour, jenž zvolal lidským hlasem: „Co to činiš Makgile? Nepřestaneš-li dříve, nežli přijde můj velký bratr, nevejdeš do nebes!” „Neustanu, dokud se nedovím, kde je lupič mé drahé sestry!” odpověděl mu Makgil. Kocour pak zmizel. Čtvrtého dne došlo na černého kocoura. Bránil se, škrábal a žalostně mňoukal, leč nic na plat, na rožeň musel. Jestli nařikaly předešlé kočky, až srdce usedalo, černý macek s bílými tlapkami činil desetkrát hůře. Když se konečně skončilo jeho trápení a na zem spadla jen oškvařená jeho kostra, objevila se na stromě ohromná kočka, zle blýskající očima. Makgil se jí zeptal: „Kdo je lupičem mé sestry?”

„Monyfeith z Balbegnotu” odpověděla kočka a příšerně zamňoukavši zmizela. Vtom pohlédli oba muži na zem a br, obešla je hrůza: místo kočičí kostry ležela na zemi drobounká kostra lidská! Leč nemudrovali nad tím a neotáleli dlouho, touha je oba poháněla dále za vytyčeným cílem Shromáždili zbrojný lid, oblehli Balbegnot a podařilo se jim brzy stéci jeho hradby. Ale běda, Makgil byl při tom smrtelně zraněn, Elly našel Záviš v hladomorně šílenou,

Monyfeithovi se podařilo uprchnouti. Smutné to vítězství. Smutný další úkol páně Závišův. Přítele pohřbil a ubohou dívku navrátil příbuzným, se smutkem v srdci vrátil se pak domů.

Nenadál se, jaké překvapení na něho čeká v Jevisovicích. Ptal se po Žitovi, ale ten nikde. Zmizel hned druhého dne po pánově odjezdu. A hlásný prý spatřil tehdy o půlnoci vyjížděti z hradu velikého kocoura na vozíku taženém párem kohoutů.

Užasl pan Záviš, v hlavě se mu rozbřesklo. Politoval chudáka Žita a byl rád, že sám vyvázl se zdravou kůží. Za nějaký čas se oženil a po letech rád vyprávěl dětem o svém putování po Skotsku. Když zase jednou vzpomínal dávných dob, přišel pro něho převor kláštera svatého Prokopa, aby se s ním rychle vydal do konventu. Je tam prý umírající cizinec, kterému nikdo nerozumí; mluví jakousi podivnou řečí. Pan Záviš zná tolik cizích jazyků, snad mu porozumí a poví jim, čeho neznámý žádá.” Pospíšil si pan Záviš s převorem a víte, koho tam shledal? Byl to Monyfeith. Lituje svých provinění a jako pokání vykonal pout’ ke Kristovu hrobu, dostal se do tureckého zajetí, po mnohých běhách se mu konečně podařilo z něho vyvázat a nyní zde onemocněl. Poznal pana Záviše, prosil aspoň jeho za odpuštění, když nemůže odprosit ostatní oběti svých činů a smířiv se pak v Pánu zesnul. Tělo jeho pochováno na klášterním hřbitově. Dlouho potom ukazovali tam náhrobní kámen „Skotského rytíře”.